

BẢO VỆ VÀ PHÁT HUY

GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HOÁ NAM ĐỊNH

Góp phần thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển

TRẦN MINH OANH*

Nam Định là tỉnh ở phía Nam đồng bằng Bắc Bộ, gồm 9 huyện và thành phố Nam Định (là đô thị loại II); diện tích tự nhiên 1.637,4 km²; dân số gần 2 triệu người, hầu hết là dân tộc Kinh, với hai tôn giáo chính là đạo Phật và đạo Kitô. Nam Định có bờ biển dài 72 km, có hệ thống đường giao thông đa dạng, với 6.898 km đường bộ, 417 km đường sông và đường biển, 42 km đường sắt, rất thuận tiện cho việc phát triển kinh tế và giao lưu văn hoá giữa Nam Định với các tỉnh trong khu vực và cả nước.

Nam Định được xác định là vùng đất ngàn năm văn hiến, là quê hương của nhiều nhà văn hoá lớn, nhiều nhà khoa bảng, nhiều giá trị tư tưởng đạo đức, giàu tính nhân văn được bảo tồn ở trên 3.200 làng, thôn, xóm, tất cả đã góp phần vào việc xây dựng một nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Nam Định cũng là tỉnh giàu có về di sản văn hoá. Trên từng khu vực địa lý hành chính của tỉnh đều dày đặc những dấu ấn văn hoá truyền thống, được thể hiện ở 1.655 di tích lịch sử, văn hoá; hàng trăm vùng văn hoá dân gian cổ

truyền: Hát chèo, rỗi nước, rỗi cạn, hát chầu văn; hàng trăm lễ hội, trong đó có những lễ hội mang tính quốc gia; nhiều làng nghề truyền thống: Đúc đồng, dệt, chạm khắc, sơn mài v.v...

Dưới ánh sáng đường lối đúng đắn của Đảng ta, những năm qua, nhất là từ khi có Nghị quyết Trung ương 5 (khoá VIII) về xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc và từ khi Luật di sản văn hoá có hiệu lực thi hành, công tác bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá ở Nam Định đã thu được những kết quả đáng phấn khởi. Trước hết, đó là việc bảo tồn, tôn tạo các di tích lịch sử, văn hoá. Theo số liệu kiểm kê năm 1995, tỉnh Nam Định có 1.655 di tích, bao gồm 582 chùa, 590 đền, 227 đình, 88 miếu, 63 phủ, 66 từ đường, 11 văn chỉ, nhà bia, 02 cầu ngói, 09 lăng mộ, 12 nhà thờ đạo Kitô, 05 di tích chống Mỹ. Trong số này, đến nay, đã có 74 di tích được Bộ Văn hoá - Thông tin xếp hạng di tích, Ủy ban nhân dân tỉnh xếp hạng di tích cấp tỉnh.

* CHỦ TỊCH UBND TỈNH NAM ĐỊNH

Hơn một thập kỷ qua, công tác nghiên cứu khoa học, đề xuất phương án bảo tồn di tích đã được đẩy mạnh. Các đề tài về văn hoá thời Trần, văn hoá tôn giáo, danh nhân văn hoá... được tập trung nghiên cứu ở mức độ đề tài khoa học cấp tỉnh. Những kết quả nghiên cứu này đã được áp dụng vào thực tiễn nhằm bảo tồn, tôn tạo di sản văn hoá, tiêu biểu là khu di tích đền Trần, chùa tháp Phổ Minh. Đây là khu di tích qua nhiều thế kỷ được đặt dưới sự quản lý của nhà nước phong kiến thời độc lập tự chủ, đến nay đang được tỉnh trực tiếp quản lý. Là khu di tích lưu giữ nhiều dấu ấn văn hoá, lịch sử từ thế kỷ XIII, lại nằm trên quê hương của vương triều Trần - một triều đại với những võ công, văn trị lừng danh trong lịch sử của dân tộc, đền Trần đang được bảo tồn, khai thác rất tích cực, góp phần vào việc phát huy bản sắc dân tộc, và giới thiệu những bài học về dựng nước và giữ nước của cha ông. Chùa tháp Phổ Minh, một trong những ngôi chùa cổ nhất của Phật giáo Việt Nam gắn liền với thiền phái Trúc Lâm - dòng Phật giáo mang tính độc lập, tự chủ, tự cường, có sức sống lâu bền suốt 7 thế kỷ - đã được phục hồi đúng với bố cục kiến trúc ban đầu. Cùng với khu di tích đền Trần, chùa tháp Phổ Minh, khu di tích Phủ Giầy cũng đã từng bước

được đầu tư và bảo tồn các giá trị văn hoá, tín ngưỡng - một hình thức tín ngưỡng dân gian mang đậm dấu ấn bản địa của người Việt cổ.

Ngoài ra, các di tích khác cũng đã và đang được đầu tư với nhiều mức độ khác nhau để gìn giữ những giá trị kiến trúc, văn hoá truyền thống như đền Bảo Lộc, đình Cao Đài (huyện Mỹ Lộc), chùa Keo - Hành Thiện (huyện Xuân Trường), đình Hưng Lộc, chùa Hạ Kỳ (huyện Nghĩa Hưng), đình Thượng Đồng (huyện Ý Yên), cầu Ngói, chùa Lương (huyện Hải Hậu), chùa Cổ Lễ (huyện Trực Ninh) v.v... Đặc biệt, Nhà lưu niệm cố Tổng Bí thư Trường Chinh vừa được đầu tư tu bổ, tôn tạo. Các di tích cách mạng khác đều được chú ý nghiên cứu và từng bước quy hoạch bảo tồn.

Công tác bảo tồn, tôn tạo các di tích lịch sử, văn hoá ở Nam Định diễn ra hết sức phong phú, đa dạng với phương châm "Nhà nước và nhân dân cùng làm, trung ương và địa phương cùng làm". Sự chỉ đạo của Tỉnh uỷ, Uỷ ban nhân dân tỉnh và Bộ Văn hoá-Thông tin đã thực sự thể hiện sinh động sự phối hợp chặt chẽ giữa các cấp, các ngành trong quá trình thực hiện quản lý nhà nước, tổ chức các hoạt động chuyên môn về di sản văn hoá. Kết quả là toàn thể cán bộ, nhân dân trong tỉnh đã từng bước

nhận thức sâu sắc giá trị của di tích lịch sử, văn hoá, coi đó là tài sản văn hoá quý giá của cha ông từ ngàn xưa để lại, từ đó đã động viên mọi tầng lớp nhân dân tham gia giữ gìn, bảo vệ. Đẩy mạnh xã hội hoá công tác bảo tồn di tích, trong thời gian gần đây, toàn tỉnh đã thu hút được sự đóng góp nhiều tỷ đồng và hàng triệu ngày công lao động của nhân dân cho các di tích được bảo tồn và sạch đẹp hơn.

Ngoài hệ thống các di tích lịch sử, văn hoá hết sức phong phú, Nam Định còn có hàng vạn tài liệu, hiện vật, thác bản văn bia được sưu tầm, bảo quản tại kho của bảo tàng tỉnh, trưng bày một phần tại khu di tích đền Trần và phòng trưng bày trong Công viên văn hoá Túc Mặc. Đồng thời với việc thực hiện tốt công tác bảo quản, chỉnh lý, nghiên cứu các tài liệu, hiện vật trong kho bảo quản, ngành Văn hoá-Thông tin còn tiến hành khai quật khảo cổ học ở một số địa phương trong tỉnh, sưu tầm thêm được hàng trăm hiện vật có giá trị. Đặc biệt, trong năm 2004, Bảo tàng tỉnh đã tiếp nhận gần 500 cổ vật của các thời đại Lý, Trần, Lê do hội cổ vật Thiên Trường và ông Đoàn Anh Tuấn - hội viên Hội sưu tầm cổ vật Thăng Long trao tặng.

Không chỉ giàu về di tích lịch sử, văn hoá, Nam Định còn là tỉnh có nhiều lễ hội truyền thống. Kết quả điều tra, thống kê cho biết, hiện nay Nam Định có hơn 100 lễ hội truyền thống được các cấp có thẩm quyền cho phép tổ chức và quản lý. Ngoài ra, còn có hàng trăm hội chùa, đền tổ chức hàng năm với quy mô nhỏ, mang tính chất kỷ niệm. Hoạt động lễ hội ở Nam Định thường diễn ra trong 2 mùa chính: Hội Xuân (từ tháng giêng đến tháng 4 âm lịch) và hội Thu (từ tháng 8 đến tháng 10 âm lịch) - trong đó, lễ hội diễn ra vào mùa xuân nhiều hơn và khách về dự lễ hội cũng đông hơn. Hàng năm, có tới vài triệu lượt du khách về Nam Định tham quan và dự lễ hội. Riêng lễ khai ấn đầu xuân, lễ hội đền Trần và lễ hội Phủ Giầy đã thu hút vài chục vạn người về dự.

Được sự quan tâm của các sở, ban, ngành và chính quyền các cấp, nhất là sự tham gia nhiệt tình, thực hiện tốt các quy chế lễ hội của mọi người dân, các hoạt động lễ hội của tỉnh Nam Định đã có nhiều chuyển biến tích cực, hấp dẫn, để lại nhiều tình cảm sâu sắc trong lòng mọi người mỗi khi về dự hội.

Trên tinh thần đổi mới, những năm qua tỉnh

Nam Định đã phấn đấu đạt được những thành tích cơ bản về công tác bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá. Luật di sản văn hoá được quần chúng nhân dân hưởng ứng, tạo nên một phong trào rộng lớn nhằm bảo vệ di sản văn hoá. Các cấp, các ngành có rất nhiều đóng góp trong công tác bảo vệ và tổ chức phong trào quần chúng bảo vệ những di sản văn hoá của quê hương, không ngừng đấu tranh chống lại sự vi phạm đối với di sản văn hoá. Quá trình hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá đã có nhiều tác động tích cực đối với sự phát triển kinh tế xã hội của tỉnh. Một số di tích quốc gia tiêu biểu của tỉnh như khu di tích đền Trần (thành phố Nam Định), đền Bảo Lộc (huyện Mỹ Lộc), quần thể di tích Phủ Giầy (huyện Vụ Bản), chùa Cổ Lễ (huyện Trực Ninh), chùa Keo Hành Thiện, Nhà lưu niệm cố Tổng Bí thư Trường Chinh (huyện Xuân Trường) đã và đang trở thành điểm thu hút khách du lịch, điểm tham quan, nghiên cứu học tập của các tầng lớp nhân dân trên mọi miền đất nước. Trên 80% số di tích được các cấp chính quyền, nhân dân địa phương thực hiện tốt công tác bảo tồn, tôn tạo, sử dụng và phát huy giá trị. Một số di tích có nguồn thu lớn đã bước đầu trích một phần kinh phí để tái đầu tư tu bổ, tôn tạo di tích.

Những hoạt động bảo vệ, giữ gìn, phát huy giá trị di sản văn hoá đã có tác động tích cực góp phần xây dựng môi trường văn hoá lành mạnh, làm cho văn hoá thấm sâu vào toàn bộ đời sống và hoạt động xã hội của người dân Nam Định, đồng thời đã góp phần phát huy truyền thống tốt đẹp của các cộng đồng dân cư, mở rộng giao lưu văn hoá với các vùng, miền trong cả nước.

Tuy nhiên, bên cạnh những thành tích đã đạt được, trong hoạt động bảo vệ, giữ gìn, phát huy giá trị của di sản văn hoá cũng còn những hạn chế. Chúng ta có Luật di sản văn hoá nhưng có nơi, có lúc còn chưa chú ý đúng mức đến việc tuyên truyền, phổ biến rộng rãi đến quần chúng. Nhiều hành vi vi phạm di tích là do cố ý, nhưng cũng không ít trường hợp vi phạm do thiếu hiểu biết pháp luật. Nhiều địa phương việc tu bổ di tích tràn lan, thiếu bàn tay quy hoạch, thiết kế, chỉ đạo chuyên môn, dẫn đến không ít công trình bị méo mó, biến dạng. Công tác quản lý lễ hội ở một số địa phương

làm chưa tốt khiến việc tổ chức lễ hội đã gây tác động tiêu cực tới cảnh quan môi trường của di tích (do chính các hoạt động của con người và phương tiện tham gia lễ hội gây nên).

Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá là một việc làm hết sức cần thiết, bởi di sản văn hoá không chỉ là những tài sản quý giá của quốc gia, dân tộc, là bộ phận của di sản văn hoá nhân loại, mà còn là nguồn lực to lớn góp phần thúc đẩy kinh tế xã hội phát triển. Trong Báo cáo chính trị tại Đại hội VIII của Đảng đã nêu: "Xây dựng nền văn hoá tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc, mà nhiệm vụ trung tâm là góp phần xây dựng con người Việt Nam về tư tưởng, đạo đức, tâm hồn, tình cảm, lối sống, có nhân cách tốt đẹp, có bản lĩnh vững vàng. Đó là sự kế thừa và phát huy các giá trị đạo đức và thẩm mỹ, các di sản văn hoá, nghệ thuật của dân tộc. Bảo tồn và tôn tạo các di tích lịch sử, văn hoá và danh lam thắng cảnh của đất nước, trong các điều kiện kinh tế thị trường và mở rộng giao lưu quốc tế phải đặc biệt quan tâm gìn giữ và nâng cao bản sắc dân tộc, kế thừa phát huy truyền thống đạo đức, tập quán tốt đẹp, ý thức về cội nguồn và lòng tự hào dân tộc, khắc phục tâm lý sùng bái đồng tiền, bất chấp đạo lý, coi thường các giá trị nhân văn. Tiếp thu tinh hoa các dân tộc trên thế giới, làm giàu đẹp thêm nền văn hoá Việt Nam, ngăn chặn xu hướng lai căng pha tạp, đấu tranh chống sự thâm nhập của các loại văn hoá độc hại..."

Định hướng trên đây vô cùng quan trọng đối với công tác bảo tồn di sản văn hoá của Việt Nam nói chung và Nam Định nói riêng. Các di sản văn hoá còn lại đến hôm nay đều là tài sản quý báu do các thế hệ đi trước sáng tạo và trao truyền lại, do vậy chúng ta cần phải có kế hoạch giữ gìn, bảo vệ. Trong những năm tới, tỉnh Nam Định sẽ tiếp tục đẩy mạnh việc quản lý, bảo vệ có hiệu quả các di sản văn hoá, nhằm phát huy những giá trị to lớn của chúng, đáp ứng nhu cầu hưởng thụ về văn hóa tinh thần ngày càng cao của các tầng lớp nhân dân, góp phần xây dựng nền văn hoá Việt Nam tiên

tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Để công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hoá ở Nam Định đạt hiệu quả ngày càng cao, ngay từ bây giờ cần phải thực hiện một số vấn đề sau:

- Nghiên cứu, khảo sát để đánh giá đúng thực trạng các di sản văn hoá, trên cơ sở đó xây dựng quy hoạch tổng thể bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá một cách khoa học, khách quan, trong đó đặc biệt chú ý tới quy hoạch bảo tồn khu di tích đền Trần, nhà lưu niệm cố Tổng Bí thư Trường Chinh, chùa tháp Phổ Minh, khu di tích Phủ Giầy, chùa Keo Hành Thiện;

- Từng bước đầu tư có hiệu quả để trùng tu, tôn tạo, quản lý, khai thác và phát huy các di tích lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh; làm tốt việc sưu tầm, bảo quản các tài liệu, hiện vật, thạc bản, văn bia; xử lý các nguồn thải gây ô nhiễm môi trường di tích;

- Tăng cường công tác quản lý các lễ hội truyền thống, đặc biệt là các lễ hội vùng, miền và các lễ hội có tầm cỡ quốc gia. Đẩy mạnh công tác xã hội hoá trong việc bảo tồn phát huy giá trị di sản văn hoá;

- Tuyên truyền, giáo dục rộng rãi trong các tầng lớp nhân dân nhằm nâng cao nhận thức, trách nhiệm bảo vệ các di sản thiên nhiên, di sản văn hoá; xây dựng một môi trường văn hoá lành mạnh trong các cộng đồng dân cư.

Là một tỉnh giàu về di sản văn hoá, thể hiện ở nhiều bình diện khác nhau và có nhiều giá trị khác nhau qua từng thời kỳ lịch sử, công tác bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hoá ở Nam Định đang được đặt ra như một nhu cầu tất yếu trong đời sống của đại đa số các tầng lớp nhân dân. Bởi vì, di sản văn hoá là tài sản vô cùng quý báu cả về vật chất lẫn tinh thần, là một bộ phận rất quan trọng của văn hóa dân tộc, góp phần tạo nên bản sắc, cốt cách dân tộc, là nguồn tiềm năng du lịch đặc biệt trong quá trình phát triển kinh tế-xã hội của tỉnh ngày nay và tương lai.

T.M.O

